

Darko Matovac

Sanda Lucija Udier

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dmatovac@ffzg.hr

sludier@ffzg.hr

Poučavanje glagolske prefiksacije – u potrazi za učinkovitijim modelom

U ovome radu prikazuje se istraživanje koje je za cilj imalo analizirati iskustva, potrebe i stavove poučavatelja o poučavanju glagolske prefiksacije u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a). Poučavanje glagolske prefiksacije zahtjevan je segment nastave HIJ-a, a postojeći modeli poučavanja – glagoli u kontekstu i prefiks po prefiks – nisu u potpunosti zadovoljavajući te postoji potreba za njihovim unapređivanjem ili pak za razvojem novoga modela poučavanja. Istraživanje je provedeno kombinacijom kvalitativne i kvantitativne metode pomoću internetskoga upitnika koji je ispunilo 30 poučavatelja HIJ-a. Iako su poučavatelji iskazali načelno zadovoljstvo postojećim načinima poučavanja glagolske prefiksacije te afirmativan stav prema rezultatima koje pomoću tih modela postižu, analiza prikupljenih odgovora potvrdila je nedostatke tih modela, posebice modela prefiks po prefiks, te potrebu za prevladavanjem tih nedostataka. Kritike se najviše odnose na nedovoljnu sustavnost i nedovoljnu metodičku razrađenost postojećih modela, a prisutne su i kritike nastavnih materijala. Rezultati istraživanja jasno pokazuju da postoji potreba za daljnjim proučavanjem i razvojem poučavanja glagolske prefiksacije u HIJ-u.

Ključne riječi: glagolska prefiksacija, prefigirani glagoli, hrvatski kao ini jezik, poučavanje

1. Poučavanje glagolske prefiksacije kao izazov u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika

Poučavatelji hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ-a) svakodnevno se susreću sa situacijama u kojima oni koje poučavaju griješe ili su nesigurni u odabiru kontekstu prikladnoga i gramatički prihvatljivoga prefigiranoga glagola, čak i na višim razinama jezične kompetencije. U takvim situacijama često nastaju rečenice kao u primjerima (1), (2) i (3).¹

¹ Primjeri su, uz njihovo odobrenje, preuzeti iz eseja studenata na kolegiju *Jezične vježbe iz hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika 5* čija je razina jezične kompetencije B2.2 po ZEROJ-u. Eseji su pisani u zimskome semestru akademske godine 2017./2018.

- (1) *Imali smo tamo malo vremena, dakle ogledali smo samo jezgru grada.*
- (2) *Ova riječ je dosta za pokarakterizirati taj cijeli doživljaj.*
- (3) *Nije mogao odčitati što je pisalo u tekstu?*

Osim što to proizlazi iz poučavateljske prakse i iskustva, teorijska te primijenjenolingvistička istraživanja (Čilaš Mikulić 2014, Matovac 2015, Matovac i Udier 2016, Udier i Matovac 2017a, Udier i Matovac 2017b, Udier, Mikelić Preradović i Boras 2017, Matovac i Udier 2017, Matovac i Udier 2018) također ističu da je poučavanje glagolske prefiksacije zahtjevan segment nastave HIJ-a. To je tako jer je glagolskih prefikasa puno i jer nije jednostavno sustavno i primljivo rastumačiti njihova značenja i povezati ih sa značenjima glagola kojima se pridaju, a postojeći opisi glagolske prefiksacije u gramatičkim priručnicima hrvatskoga jezika (npr. Raguž 1997, Babić 2002, Silić i Pranjković 2005, Barić i dr. 1997) nisu sasvim primjenjivi na poučavanje HIJ-a zbog toga što su nesustavni i nedosljedni te, ponajprije, zbog toga što podrazumijevaju jezičnu kompetenciju svojstvenu izvornim govornicima. Posljedično, nastavni materijali za poučavanje glagolske prefiksacije, ako se temelje na tim opisima, više ili manje pate od istih tih nedostataka. Neki se pak nastavni materijali, kako bi izbjegli nedostatke tih opisa, temelje na drugačijemu pristupu. Glagolska prefiksacija stoga se u nastavi HIJ-a poučava na dva načina: modelom nazvanim *glagoli u kontekstu* (GuK) i modelom nazvanim *prefiks po prefiks* (PpP). Model *glagoli u kontekstu* znači okupljanje glagola izvedenih od jednoga osnovnoga glagola, a prefigiranih različitim prefiksima, npr. *pisati*, *napisati*, *propisati*, *dopisati*, *ispisati*, *raspisati*, *opisati* i dr., te tumačenje značenja i upotrebe svakoga od tih prefigiranih glagola zasebno. Model *prefiks po prefiks* znači okupljanje glagola izvedenih od različitih osnovnih glagola, ali prefigiranih istim prefiksom, npr. *priskrbiti*, *primaknuti*, *prigušiti*, *priušiti*, *prigristi*, *prišuljati se*, *pristaviti* i dr., te tumačenje značenja koje taj prefiks pridaje različitim glagolima. Načela na kojima se temelje ti modeli, prvi koji zaobilazi opise u gramatičkim priručnicima te drugi koji ih slijedi, kao i njihove prednosti te njihovi nedostaci opisani su u Matovac i Udier (2016), a konkretna primjena tih dvaju modela može se vidjeti u udžbenicima i vježbenicama *Razgovarajte s nama!* za razine B1.1 (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2016), B1.2 (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2014), B2.1 (Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2015) i B.2.2 (Udier i Gulešić Machata 2014).

Budući da oba modela imaju prednosti i nedostatke, postoji potreba za osmišljavanjem modela kojim bi se prevladale manjkavosti i kojim bi se postiglo učinkovitije ovladavanje glagolskom prefiksacijom u HIJ-u. S tim je ciljem provedeno već nekoliko istraživanja. Matovac i Udier (2016), kao što je već spomenuto, opisali su dva postojeća modela poučavanja glagolske prefiksacije (GuK i PpP), no uz to su i na teorijskoj razini razvili nov model, koji se temelji na kognitivnolingvističkim opisima prefiksacije u hrvatskome jeziku (Belaj 2008, Šarić 2014 i dr.) i koji je specifičan po tome što je prvi pokušaj razvijanja poučavanja jednoga segmenta HIJ-a utemeljen na jednome od suvremenih teorijskolingvističkih metodoloških

okvira.² Kako bi se utvrdilo ima li kognitivnolingvistički model (KL) potencijala u nastavnoj praksi, provedeno je empirijsko istraživanje poučavanja glagola prefigiranih prefiksom *s-* KL modelom i modelom PpP (Matovac i Udier u postupku objavljivanja). Istraživanje je pokazalo da su ispitanici poučavani KL modelom ovladali glagolima prefigiranim prefiksom *s-* 14,6 % bolje od onih koji su bili poučavani modelom PpP, što upućuje na potencijal koji KL model ima, a koji bi svakako trebalo temeljitije istražiti te koji bi bilo dobro iskoristiti kako bi se poboljšala učinkovitost poučavanja HIJ-a. Osim navedenih dvaju istraživanja provedena su i istraživanja u kojima je proučavana uloga prijedloga homofonoga prefiksu u ovladavanju značenjem toga prefiksa (Udier, Mikelić Preradović i Boras 2017, Matovac i Udier 2017) te istraživanje koje je proučavalo korelaciju između ovladanosti prefigiranim glagolima i različitih čestotnosti, npr. čestotnosti glagolskoga prefiksa, čestotnosti supojavljivanja glagolskoga prefiksa i homofonoga prijedloga, čestotnosti homofonoga prijedloga i dr. (Matovac i Udier 2017). Također, provedeno je i istraživanje kojim se nastojalo odgovoriti na pitanje kojim se redoslijedom treba poučavati glagolska prefiksacija (Udier i Matovac 2017a), a u kojemu je zaključeno da bi prvo trebali biti poučavani prefiksi koji imaju homofon prijedlog, npr. prefiks *u-* prije nego prefiks *pro-* jer postoji prijedlog *u*, a ne postoji prijedlog **pro*. Kad je riječ o prefiksima koji imaju homofon prijedlog, npr. *u-*, *iz-*, *s-*, poučavanje treba početi s prefigiranim glagolima tvorenima prefiksima koji imaju homofon prijedlog i koje taj homofoni prijedlog često slijedi u rečenici, npr. *mačka je sišla s krova*, dok poučavanje prefigiranih glagola tvorenih prefiksima koji imaju homofon prijedlog, ali ih taj prijedlog u pravilu ne slijedi u rečenici, npr. *moram spakirati odjeću za put*, trebaju ući u poučavanje kronološki kasnije. Dodatno istraživanje (Udier i Matovac 2017b) pokazalo je da je takav redoslijed poučavanja primjeren poučavanju onih kojima je materinski jezik jedan od slavenskih jezika jednako kao što je primjeren i onima kojima slavenski nije materinski jezik jer ne postoji velika razlika u ovladanosti glagolskom prefiksacijom u govornika slavenskih i neslavenskih jezika koji uče HIJ. Sva navedena istraživanja imaju za konačan cilj utvrditi obilježja koja bi trebao imati pristup poučavanju glagolske prefiksacije u HIJ-u koji bi bio učinkovitiji, pregledniji, jednostavniji i primjenjiviji od postojećih modela.

Međutim, da bi se problematika poučavanja glagolske prefiksacije opisala detaljno te da bi se pronašao model poučavanja koji najbolje zadovoljava potrebe, potrebno je, među ostalim, napraviti i istraživanja stavova, iskustava i potreba poučavatelja

² Kognitivnolingvistički model oslanja se na prostorna značenja prefikasa smatrajući da se ostala značenja mogu izvesti iz njih. Prostorna su značenja pristupačna, praktična i lako objašnjiva jer proizlaze iz univerzalnoga tjelesnoga iskustva. Prostorna značenja prikazuju se shematski kao odnos dvaju objekta od kojih je jedan manji i dinamičan (trajektor), a drugi veći i statičan (orientir). Primijenjen u glotodidaktičkome kontekstu, kognitivnolingvistički model oslanja se na vizualne materijale (sheme, skice, crteže, slike, filmove) u kojima se prostorni i iz njih izvedeni apstraktni odnosi mogu prikazati zorno. Više o tome u Matovac i Udier (2016).

HIJ-a, kao i osoba koje HIJ uče, a kako bi se doznalo što oni misle o različitim načinima poučavanja, što smatraju važnim i potrebnim, što im u postojećim modelima nedostaje i slično. Prvo takvo istraživanje odnosi se na stjecanje uvida u proces poučavanja glagolske prefiksacije sa stajališta poučavatelja HIJ-a. Rezultati toga istraživanja bit će izloženi u ovome radu.

2. Istraživačko pitanje, uzorak i metodologija istraživanja

Glavno je istraživačko pitanje postavljeno u ovome istraživanju zadovoljavaju li postojeći modeli poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a potrebe i očekivanja poučavatelja te, ako ih ne zadovoljavaju, kakav bi trebao biti model kojim bi se ta očekivanja i potrebe zadovoljili. Istraživačko pitanje konkretizirano je postavljanjem sljedećih istraživačkih ciljeva: (1) saznati s kakvim se poteškoćama susreću poučavatelji prilikom poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a, (2) saznati što poučavatelji misle o postojećim objavljenim nastavnim materijalima za poučavanje glagolske prefiksacije, (3) saznati što poučavatelji misle o postojećim i dosad operacionaliziranim modelima poučavanja glagolske prefiksacije te (4) saznati imaju li poučavatelji potrebu za razvojem novoga modela i novih nastavnih materijala za poučavanje glagolske prefiksacije te kakvi bi oni trebali biti.

Istraživanje je provedeno pomoću internetskoga upitnika u kojemu su ispitanici, profesionalni poučavatelji HIJ-a, upisujući odgovore na pitanja otvorenoga tipa (ukupno 8 takvih pitanja), birajući jednu od više ponuđenih mogućnosti u pitanjima zatvorenoga tipa (ukupno 20 pitanja), ocjenjujući na Likertovoj skali od 1 do 6 koliko se slažu s pojedinom tvrdnjom (ukupno 60 tvrdnji), ocjenjujući ocjenama od 1 do 5 pojedine pojmove (ukupno 14 pojmova), birajući između dvaju pojmova (ukupno 20 izbora) te odgovarajući na druge tipove zadataka (ukupno 16 zadataka) iznijeli svoja iskustva i mišljenja o procesu poučavanja glagolske prefiksacije u HIJ-u te naveli potrebe koje bi u budućnosti trebalo zadovoljiti unapređivanjem postojećih i(li) razvojem novih modela poučavanja te izradom i objavljivanjem novih nastavnih materijala. Istraživanje je postavljeno na temelju komplementarne kombinacije kvalitativne i kvantitativne metode jer takav pristup omogućuje detaljniji uvid u istraživanu temu te izvođenje relevantnijih zaključaka.

Upitnik je ispunilo ukupno 30 poučavatelja HIJ-a, a riječ je o profesionalnim poučavateljima, velikom većinom o lektorima i lektoricama zaposlenima u hrvatskim i inozemnim sveučilištima i ostalim visokoškolskim ustanovama. Većina ispitanika ima bogato nastavno iskustvo, što je vidljivo iz činjenice da samo 20 % njih poučava HIJ manje od 3 godine, dok ga 36,7 % ispitanika poučava od 3 do 10 godina, a čak 43,3 % njih poučava HIJ više od 10 godina. Bogatstvo njihova nastavnoga iskustva vidi se i po tome što su u njemu zastupljene sve razine poučavanja. S razinom C2 poučavanja iskustvo, međutim, ima tek 30 % ispitanika, što je i očekivano s obzirom na činjenicu da hrvatski pripada rjeđe poučavanim i manje učenim jezicima. Također, manje ispitanika ima iskustva na razini C2 poučavanja i zbog toga što malen broj poučavanih

uopće dostigne najvišu razinu jezične kompetencije. Polovica ispitanika najčešće poučava jezično heterogene skupine, a kada je riječ o ispitanicima koji najčešće poučavaju jezično homogene skupine, tada se u pravilu radi o skupinama koje se sastoje od govornika nekoga od slavenskih jezika (takvih je 20 % od ukupnoga broja ispitanika). Iskustvo kojim raspolaže većina ispitanika, a koje se ogleda koliko u godinama provedenim u poučavanju toliko i u raznolikosti poučavanih skupina i oblicima izvođene nastave, potvrđuje kompetentnost ispitanika i relevantnost njihovih mišljenja, što je jedan od preduvjeta relevantnosti i valjanosti zaključaka ovoga istraživanja.

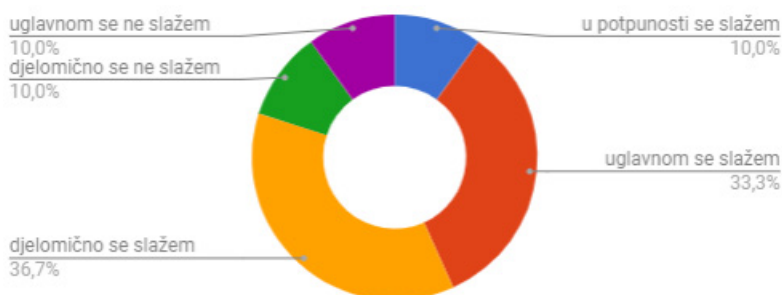
Ispitanici sa skupinom prosječno provode 6,5 nastavnih sati tjedno. Najveći broj ispitanika, ukupno 40 % njih, sa skupinom koju poučava provede 3 ili 4 nastavna sata tjedno, 20 % ispitanika sa skupinom prevede čak 15 nastavnih sati tjedno, dok 10 % ispitanika sa skupinom provede 1 ili 2 sata tjedno. Relativno mala satnica kojom raspolaže znatan dio ispitanika upućuje na potrebu razvijanja učinkovita modela poučavanja glagolske prefiksacije (kao, uostalom, i ostalih segmenata HIJ-a) koji će postići dobre učinke i u poučavanju sa skromnom količinom nastave.

Velika većina ispitanika, ukupno 83,4 % njih, svoju nastavu potpuno ili dijelom temelji na udžbenicima i vježbenicama *Razgovarajte s nama!*, tj. slijedi progresiju, sadržaje i pristup poučavanju koje predlažu ti udžbenici i vježbenice.³ Ostali ispitanici koriste se udžbenicima pisanima za govornike pojedinih jezika, npr. njemačkoga (Korom 2005), engleskoga (Hawksworth 2006) i mađarskoga (Skrapić-Garger 1999) ili pak vlastitim nastavnim materijalima.

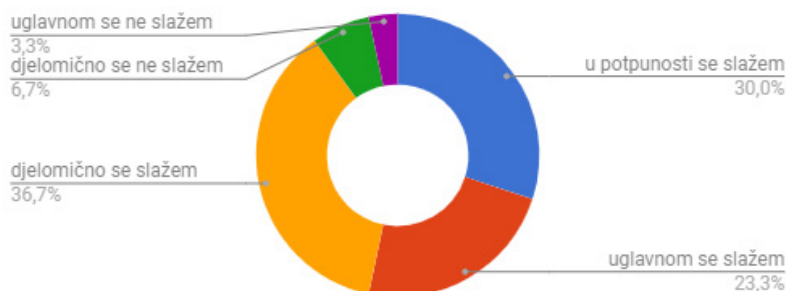
3. Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja pokazuju da se čak 80 % ispitanika slaže s tvrdnjom da je glagolska prefiksacija jedan od najsloženijih izazova s kojima se susreću u svojoj poučavateljskoj praksi (Grafikon 1). Ispitanici se također slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ često griješe u upotrebi prefigiranih glagola (tek 13,3 % ispitanika djelomično se ili uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom) ili pak s tvrdnjom da su nesigurni u tome koji prefigirani glagol trebaju upotrijebiti u kojemu kontekstu (tek 10 % ispitanika djelomično se ili uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom). Međutim, iako se čak 90 % ispitanika slaže s tvrdnjom da je glagolska prefiksacija jedan od najkompleksnijih izazova s kojima se susreću osobe koje uče HIJ-a (Grafikon 2), čak 50 % njih smatra da glagolsku prefiksaciju nije potrebno poučavati eksplicitno. Eksplicitno poučavanje podrazumijeva da se glagolska prefiksacija poučava izravno i kao zasebna nastavna jedinica, a implicitno poučavanje znači da se glagolska prefiksacija ne poučava izravno, već da osobe koje uče HIJ prefigirane glagole uče leksički, tj. redoslijedom kojim se pojavljuju u didaktičkim tekstovima u pojedinim nastavnim kontekstima.

³ Velik broj ispitanika koji se znatnim dijelom ili isključivo služe tim udžbenicima i vježbenicama potvrđuje važnosti pristupa koji oni promiču, kao i njihov znatan utjecaj na poučavateljske stavove i nastavnu praksu.

Grafikon 1. Stavovi ispitanika o tvrdnji da je glagolska prefiksacija jedan je od najsloženijih izazova s kojima se susreću u svojoj poučavateljskoj praksi.

Grafikon 2. Stavovi ispitanika o tvrdnji da je glagolska prefiksacija jedan od najsloženijih izazova s kojima se susreću osobe koje uče HIJ

Ispitanicima je bilo zadano da napišu kakvim vide, odnosno kakvim ne vide poučavanje glagolske prefiksacije. Njihovi odgovori sažeti su u Tablici 1. Najčešće ponavljani odgovori istaknuti su,⁴ a iz njih se mogu iščitati dvije najvažnije odrednice: teorijska složenost i metodička zahtjevnost problematike te njezina nedovoljna razrađenost u udžbenicima i vježbenicima za poučavanje HIJ-a.

Poučavanje glagolske prefiksacije je:	Poučavanje glagolske prefiksacije nije:
analogno i sustavno, dinamično, integrativno, izazovno , kompleksno, komplicirano , kreativno, monotono, neistraženo, neobuhvatljivo polaznicima, nesustavno, nužno , ponekad monotono, postupno, potrebno, precijenjeno, složeno, sporo, studentima zbunjujuće, teško, važno , zahtjevno , zanemareno, zanimljivo	besmisleno, brzopotezno, često razumljivo, dosadno , dosljedno, egzaktno, istraženo, jednostavno , još potpuno razrađeno, komplicirano, lagano , marginalno, metodički uokvireno, nepotrebno , nesvrhovito, nevažno , nezanimljivo, općenito, opisano, razrađeno, sporedno, suvišno, teško, usputno, usustavljeno, zanemarivo

Tablica 1. Izrazi kojima su ispitanici opisali poučavanje glagolske prefiksacije u HIJ-u.

⁴ Budući da je riječ o zadatku otvorenoga tipa, dobiveni rezultati nisu kvantitativno obrađeni.

Ispitanici se uglavnom slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ glagolsku prefiksaciju uče rado – ukupno 47,7 % ispitanika djelomično se slaže s tom tvrdnjom, 20 % uglavnom, a 6,7 % slaže se u potpunosti. S tvrdnjom da se osobe koje uče HIJ glagolske prefiksacije boje podjednak se broj ispitanika slaže i ne slaže. Ispitanici se većim dijelom ne slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ ne smatraju bitnim učiti glagolsku prefiksaciju (uglavnom se s tom tvrdnjom ne slaže 33,3 % ispitanika, a 36,7 % ispitanika ne slaže se s tom tvrdnjom u potpunosti). Velikom većinom, s ukupno 83,3 %, ispitanici se slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ smatraju da je komplicirano učiti glagolsku prefiksaciju. Ispitanici se podjednako slažu i ne slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ nedovoljno uče glagolsku prefiksaciju, no najveći broj, ukupno 40 % njih, odgovorilo je da se djelomično slaže s tom tvrdnjom. Ispitanici se većinom, ukupno 80 % njih, uglavnom ili potpuno ne slažu s tvrdnjom da osobe koje uče HIJ smatraju da glagolsku prefiksaciju uče na pogrešan način, dok se 20 % ispitanika tek djelomično slaže s tom tvrdnjom. Većina ispitanika, njih 83,3 %, slaže se s tvrdnjom da poučavatelji rado poučavaju glagolsku prefiksaciju, ali većina, njih 60 %, s tom tvrdnjom slaže se tek djelomično. S tvrdnjom da poučavatelji glagolsku prefiksaciju poučavaju sustavno ispitanici se također većinom slažu, no 30,0 % ih se djelomično ili uglavnom ne slaže s tim. Ni jedan ispitanik ne slaže se s tom tvrdnjom u potpunosti, što jasno upućuje na percepciju postojećih modela poučavanja glagolske prefiksacije kao nesustavnih. Manji broj ispitanika, ukupno 16,7 %, ne slaže se s tvrdnjom da poučavatelji glagolsku prefiksaciju poučavaju kvalitetno, dok se većina s tom tvrdnjom slaže djelomično, njih 53,3 %, ili uglavnom, njih 20 %. Većina ispitanika, ukupno 60,0 %, djelomično se ili uglavnom slaže s tvrdnjom da su poučavatelji sigurni u sebe kad poučavaju glagolsku prefiksaciju, ali se većina, ukupno 73,3 %, djelomično ili uglavnom ne slaže s tvrdnjom da je poučavateljima glagolsku prefiksaciju jednostavno poučavati. Ukupno 80,0 % ispitanika slaže se s tvrdnjom da poučavatelji primjereno poučavaju glagolsku prefiksaciju (od toga se 50,0 % ispitanika djelomično slaže, 23,3 % uglavnom i 6,7 % u potpunosti). Većina ispitanika ne slaže se s tvrdnjom da poučavatelji izbjegavaju poučavati glagolsku prefiksaciju, no 33,3 % ispitanika ipak se više ili manje slaže s tom tvrdnjom. Većina se ispitanika, ukupno 66,7 %, djelomično ili uglavnom slaže s tvrdnjom da poučavatelji glagolskoj prefiksaciji posvećuju dovoljno vremena. Međutim, ni jedan ispitanik s tom tvrdnjom ne slaže se u potpunosti, što eksplicitno ukazuje na podzastupljenost poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a. Ukupna slika koja se dobiva na temelju tih rezultata sugerira da ispitanici smatraju kako poučavanju glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a zbog njezine važnosti pripada istaknuto mjesto, no kako je ona ipak donekle podzastupljena i nesustavno provedena. Iz rezultata se može nedvojbeno zaključiti kako ima još puno prostora za poboljšanja u razvoju poučavateljskih modela.

Kada je riječ o stavovima ispitanika o vlastitome poučavanju glagolske prefiksacije, tek 6,7 % njih tvrdi da glagolsku prefiksaciju nerado obrađuje na jezičnoj nastavi. Podjednak broj ispitanika slaže se i ne slaže s tvrdnjom da glagolsku prefiksaciju poučava sustavno, a 6,7 % ispitanika ne slaže se s tvrdnjom da glagolsku prefiksaciju

poučava kvalitetno. Usto tek 13,3 % ispitanika ne slaže se s tvrdnjom da je sigurno u sebe kad na nastavi obrađuje glagolsku prefiksaciju. S tvrdnjom da mu je glagolsku prefiksaciju jednostavno poučavati djelomično se slaže 30 % ispitanika, uglavnom se slaže 26,7 %, a potpuno slaže 3,3 % ispitanika. S tom tvrdnjom 23,3 % ispitanika djelomično se ne slaže, 13,3 % uglavnom se ne slaže, a 3,3 % uopće se ne slaže. Ispitanici su dakle velikom većinom zadovoljni vlastitim poučavanjem glagolske prefiksacije, a izjavljuju da se pritom osjećaju sigurno i samopouzđano (samo se 6,7 % ispitanika u potpunosti se slaže s tom tvrdnjom). Samo 10 % ispitanika slaže se djelomično ili uglavnom s tvrdnjom da izbjegava poučavati glagolsku prefiksaciju, a s tom tvrdnjom se u potpunosti ne slaže 50 % ispitanika (dakle polovica ispitanika nije izjavila da ne izbjegava poučavati glagolsku prefiksaciju). Ukupno 10 % ispitanika smatra da glagolskoj prefiksaciji ne posvećuje dovoljno pozornosti u nastavi, ali se samo 3,3 % u potpunosti slaže s tvrdnjom da glagolskoj prefiksaciji posvećuje dovoljno pozornosti, tj. većina ispitanika smatra da bi u glagolskoj prefiksaciji u svojoj nastavi trebali posvetiti više pozornosti. Iz rezultata se može zaključiti da su ispitanici, iako načelno rado poučavaju glagolsku prefiksaciju, svjesni toga da je njihovo poučavanje nesustavno. Također se vidi da ispitanici imaju pozitivan stav prema vlastitom poučavanju glagolske prefiksacije, a zanimljivo je primijetiti da svoje poučavanje smatraju primjerenim iako ih 50 % smatra da prefiksaciju uopće nije potrebno eksplicitno poučavati.

Kada je riječ o udžbenicima i nastavnim materijalima, većina ispitanika, ukupno njih 66,7 %, slaže se djelomično ili uglavnom s tvrdnjom da je glagolskoj prefiksaciji u udžbenicima i vježbenicama posvećeno dovoljno pozornosti, no tek 3,3 % ispitanika u potpunosti se slaže s tom tvrdnjom. S tvrdnjom da udžbenici i vježbenice omogućavaju sustavno poučavanje glagolske prefiksacije u potpunosti se slaže 6,7 % ispitanika, uglavnom ili djelomično slaže se ukupno 66,7 %, dok se s tom tvrdnjom u potpunosti ne slaže 3,3 % ispitanika. S tvrdnjom da udžbenici i vježbenice omogućavaju jasno poučavanje većina se ispitanika, ukupno 70 %, u nekoj mjeri slaže, a od ispitanika koji se s tom tvrdnjom ne slažu, njih 23,3 % ne slaže se djelomično, 6,7 % ne slaže se uglavnom ili se uopće ne slaže. Ispitanici većinom od 76,7 % smatraju da udžbenici i vježbenice omogućavaju kvalitetno poučavanje glagolske prefiksacije, a ni jedan ispitanik nije izjavio da se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Isti broj ispitanika, također bez postojanja potpunoga neslaganja, smatra i da udžbenici i vježbenice omogućavaju primjereno poučavanje glagolske prefiksacije. Iako 66,7 % ispitanika smatra da udžbenici i vježbenice omogućavaju detaljno poučavanje, 6,7 % ih se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom, 10 % ne slaže se uglavnom, a 16,7 % ne slaže se djelomično. Ukupno 76,7 % ispitanika, a od toga 6,7 % u potpunosti, slaže se s tvrdnjom da udžbenici i vježbenice omogućavaju uspješno poučavanje glagolske prefiksacije. Ni jedan ispitanik nije izjavio da se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. Dakle može se zaključiti da su nastavni materijali prihvaćeni, ali ne i takvi da u potpunosti odgovaraju potrebama ispitanika i osoba koje uče HIJ.

Na pitanje o tome poučavaju li ili jesu li ikada poučavali glagolsku prefiksaciju eksplicitno 13,3 % ispitanika odgovorilo je niječno, a ispitanici koji poučavaju ili su

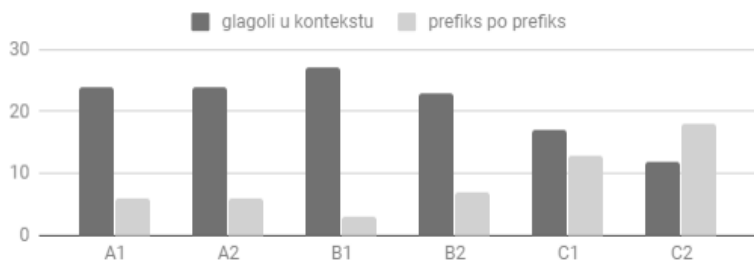
poučavali glagolsku prefiksaciju eksplicitno većinom to rade na razini B2 poznavanja HIJ-a – ukupno 73,3 % ispitanika ima iskustvo eksplicitnoga poučavanja glagolske prefiksacije na toj razini. Od 30 % ispitanika koji su naveli da imaju iskustvo u poučavanju glagolske prefiksacije na razini C2, samo ih 5 % poučava ili je poučavalo glagolsku prefiksaciju eksplicitno.⁵ Način poučavanja glagolske prefiksacije jako ovisi o razinama jezične kompetencije na kojima se odvija poučavanje, kao što se vidi iz sljedećih podataka dobivenih istraživanjem. U poučavateljskoj praksi većine ispitanika na razinama A1 i A2 eksplicitno poučavanje glagolske prefiksacije nije dio gramatičkoga poučavanja ili je tek njegov malen dio, dok porastom razine jezične kompetencije glagolska prefiksacija zauzima sve veće i važnije mjesto unutar gramatičkoga (eksplicitnoga), ali i leksičkoga (implicitnoga) poučavanja. To je u skladu s činjenicom da većina ispitanika slijedi progresiju poučavanja koja se provodi u udžbenicima i vježbenicama *Razgovarajte s nama!*. U eksplicitnome poučavanju glagolske prefiksacije ispitanici se u najvećoj mjeri oslanjaju na udžbenike i vježbenice, gramatike i vlastito nastavno iskustvo, dok se u manjoj mjeri oslanjaju na rječnike i korpus hrvatskoga jezika. Lingvističkom se literaturom ispitanici prema vlastitim izjavama koriste, no ne oslanjaju se na nju u većoj mjeri. Nedostaci poučavanja prefiksacije dakle izravna su posljedica manjkavosti postojećih objavljenih priručnika i može se pretpostaviti da ih poučavatelji nadoknađuju izradom vlastitih nastavnih materijala (96,7 % ispitanika izrađuje vlastite nastavne materijale za poučavanje glagolske prefiksacije). Ispitanici se u poučavanju prefiksacije najmanje oslanjaju na neobjavljene tuđe nastavne materijale, što upućuje na činjenicu da među poučavateljima nema dovoljno komunikacije i suradnje, a to je logična posljedica nepostojanja strukovne udruge poučavatelja HIJ-a, a forum za razmjenjivanje iskustava, *Stručno i znanstveno savjetovanje lektora HIJ-a* (kraticom SIH) održava se samo jedanput godišnje, što nije dovoljno da bi se uspostavila ozbiljna i dugoročna međusobna suradnja i povezivanje.⁶

⁵ Implicitno poučavanje glagolske prefiksacije u HIJ-u zapravo je neizbježno jer su pojedini prefigirani glagoli vrlo česti u jeziku i sastavni su dio čak i najosnovnije komunikacije (npr. *glagoli pojesti, popiti, ući, doći, napraviti...*). Zbog toga se implicitno poučavanje zapravo podrazumijeva, a otvorenim ostaje pitanje eksplicitnoga poučavanja glagolske prefiksacije jer su o njemu mišljenja podijeljena. Nije moguće univerzalno odgovoriti na pitanje treba li se prefiksacija poučavati eksplicitno zato što izbor sadržaja poučavanja i pristupa poučavanju ovisi o puno praktičnih čimbenika, između ostaloga i o svrsi učenja jezika, o obilježjima osoba koje uče i količini nastave koja se predviđa za poučavanje te, što je najvažnije, o ishodima učenja. U poučavanju s malom satnicom, pogotovo kad se poučavaju komunikacijskom metodom osobe koje uče jezik isključivo radi praktičnih svrha, obično se nema vremena detaljno obrađivati ustroj jezika, pa tako i glagolsku prefiksaciju. Međutim, poučavanje jezičnoga sustava, u sklopu kojega se sustavno eksplicitno obrađuje i glagolska prefiksacija, može biti itekako učinkovito i u takvim oblicima nastave (premda se ne može provoditi opširno i detaljno kao u nekim drugim oblicima nastave) jer osobama koje uče HIJ omogućuje razumijevanje koje u budućnosti mogu primijeniti ne samo na glagole koje su leksički naučili nego i na druge prefigirane glagole.

⁶ Osnivanje krovne strukovne udruge poučavatelja HIJ-a puno bi pridonijelo njihovu umrežavanju, protoku informacija, razmjeni iskustava i povezivanju na zajedničkim razvojnim projektima.

Kad je riječ o samovrednovanju poučavanja glagolske prefiksacije, većina ispitanika slaže se s tvrdnjom da je njihovo eksplicitno poučavanje glagolske prefiksacije jasno, primjereno i kvalitetno, dok razina slaganja opada kod tvrdnje da je njihovo poučavanje sustavno, strukturirano, uspješno i detaljno, što je u skladu s prethodnim odgovorima i iznesenim stavovima (kritike i dalje dolaze na račun sustavnosti), no pokazuje veću dozu samokritičnosti u ocjeni vlastite poučavateljske djelatnosti. Ispitanici svoje eksplicitno poučavanje sustavno opisuju pozitivnim atributima, tek 3,84 % ispitanika djelomično se ne slaže s tvrdnjama da je njihovo poučavanje uspješno, strukturirano i detaljno. Svi ispitanici koji glagolsku prefiksaciju poučavaju eksplicitno načelno su zadovoljni rezultatima koje u tome postižu (57,7 % ih je uglavnom zadovoljno, dok ih je 42,3 % djelomično zadovoljno), no svi su jednako tako svjesni da postoji prostor za poboljšanja jer ni jedan ispitanik ne tvrdi da je u potpunosti zadovoljan rezultatima koje postiže. Usto ni jedan ispitanik nije u potpunosti zadovoljan omjerom vremena uloženoga u eksplicitno poučavanje glagolske prefiksacije i rezultata koje osobe koje poučava postižu. Njih 46,2 % uglavnom je zadovoljno tim omjerom, 50% ih je djelomično zadovoljno, a 3,8 % djelomično nezadovoljno. To govori o potrebi za razvijanjem učinkovitijega modela poučavanja.

Dio upitnika odnosio se na stavove ispitanika o modelima poučavanja glagolske prefiksacije. Svi se ispitanici u nastavi radije koriste modelom GuK, a ističu da odabir modela poučavanja u konkretnoj nastavnoj situaciji ovisi najviše o razini na kojoj poučavaju, a zatim o obilježjima osoba koje poučavaju (je li riječ o studentima kroatistike ili pak nefilozofima i sl.) kao i o njihovu jezičnome predznanju, o programu i udžbenicima kojima se koriste u radu te o konkretnim nastavnim ciljevima. Kad bi pred sobom imali dva udžbenika – jedan u kojemu se poučava modelom GuK i drugi u kojemu se poučava modelom PpP – ispitanici bi na A1, A2, B1 i B2 prednost dali modelu GuK, dok na razini C1 model PpP postaje privlačniji, a na C2 razini dali bi mu prednost (Grafikon 3). Modelom GuK ni jedan ispitanik nije nezadovoljan (Grafikon 4), dok je modelom PpP nezadovoljno ukupno 20 % ispitanika (Grafikon 5).

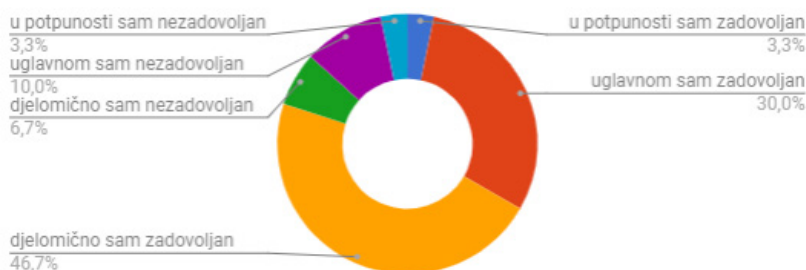

Grafikon 3. Model poučavanja glagolske prefiksacije kojemu ispitanici daju prednost s obzirom na razinu poučavanja.

Za sada postoji samo Hrvatsko društvo sveučilišnih lektora (HDSL), osnovano je u veljači 2018. godine, i ono obuhvaća sveučilišne lektore koji su zaposleni na različitim neofilološkim studijima. Premda su poučavatelji HIJ-a potencijalno obuhvaćeni članstvom u tome društvu, ono nije namijenjeno specifično njima i njihovim potrebama.

Grafikon 4. Zadovoljstvo ispitanika modelom poučavanja glagolske prefiksacije glagoli u kontekstu.

Grafikon 5. Zadovoljstvo ispitanika modelom poučavanja glagolske prefiksacije prefiks po prefiks.

Modelom PpP u potpunosti je zadovoljno tek 3,3 % ispitanika, dok je modelom GuK u potpunosti zadovoljno čak 23,3 % ispitanika. Općenito, ispitanici na svim planovima model GuK smatraju boljim, prednost modelu PpP daju samo kad je riječ o poučavanju na razinama C1 i C2. Model GuK boljim smatra 93,3 % ispitanika, kvalitetnijim 96,7 % ispitanika, funkcionalnijim 93,3%, privlačnijim osobama koje uče HIJ 100 % ispitanika, privlačnijim poučavateljima 83,3 %, metodički razrađenijim 60 %, metodički primjerenijim 86,7 %, metodički sustavnijim 56,7 %, metodički logičnijim 76,7 %, primjerenijim za niže razine poučavanja (A1 i A2) 83,3 %, a primjerenijim za srednje razine poučavanja (B1 i B2) 86,7 % ispitanika. Model PpP primjerenijim za više razine (C1 i C2) smatra 60 % ispitanika, 93,3 % ispitanika smatra da je taj model zahtjevniji za osobe koje uče, a 63,3 % smatra da je taj model zahtjevniji za poučavaatelje. Ispitanici su ocijenili i pojedina obilježja obaju modela ocjenama od 1 (nije zadovoljavajuće) do 5 (izvrsno). Iz rezultata prikazanih u Tablici 2 vidi se da ispitanici model GuK sustavno smatraju boljim, dok je model PpP bolje ocijenjen samo kad je riječ o strukturiranosti.

	GuK	PpP
strukturiranost	3,17	3,27
jednostavnost	2,97	2,23
produktivnost	3,40	2,33
primjerenost	3,60	2,57
funkcionalnost	3,67	2,60
logičnost	3,10	2,70
primjenjivost	3,73	2,40

Tablica 2. Prosječne ocjene (na ljestvici od 1 do 5) koje su ispitanici dali pojedinim obilježjima dvaju modela poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a.

Kada je riječ o nastavnim materijalima, ukupno 80 % ispitanika smatra da ne postoji dovoljno objavljenih nastavnih materijala (udžbenika i vježbenica) koji omogućavaju poučavanje glagolske prefiksacije. Posljedično, čak 96,7 % ispitanika izrađuje vlastite nastavne materijale za poučavanje glagolske prefiksacije u HIJ-u. Kao razlog zbog kojih izrađuju vlastite materijale najveći broj ispitanika ističe da postojeći materijali nisu primjereni konkretnim potrebama skupina koje poučavaju, ukupno 76,7 % ispitanika. Također, ispitanici smatraju da postojeći materijali ne sadrže dovoljan broj zadataka, ukupno 36,7 % ispitanika. Manji broj ispitanika vlastite materijale izrađuje jer smatra da postojeći udžbenici i vježbenice nisu dovoljno dobro strukturirani, ukupno 13,3 % ispitanika, nisu dovoljno sustavni, ukupno 10 % ispitanika, i nisu dovoljno jasni, ukupno 6,7 % ispitanika. Pri izradi vlastitih materijala modelom GuK koristi se 93,3 % ispitanika, a modelom PpP 43,3 % ispitanika. Jedan od ispitanika ističe da odabir modela kojim se koristi u izradi vlastitih materijala ovisi o razini na kojoj poučava. Ukupno 86,7 % ispitanika izjavljuje da pri izradi vlastitih nastavnih materijala prednost daje modelu GuK. Materijalima koje sami izrade ispitanici su većinom zadovoljni, potpuno je zadovoljno 6,7 % ispitanika, uglavnom 30 % ispitanika, a djelomično 56,7 % ispitanika. Tek 6,7 % ispitanika nije zadovoljno materijalima koje sami izrađuju, što je donekle u neskladu s izjavama koje paralelno daju o nedostacima vlastitih materijala za poučavanje. Pri izradi vlastitih materijala ispitanici se najviše koriste udžbenicima i vježbenicama, zatim rječnicima i gramatikama. Lingvističkom literaturom služe se rjeđe, no daju joj prednost pred korpusima i privatnim materijalima svojih kolegica i kolega. Kao nedostatke vlastitih materijala ispitanici ističu da su ti materijali često problematični jer sadržavaju konstruirane primjere, tj. primjere koji nisu potvrđeni u korpusima, te su često pripremljeni *ad hoc*, da im nedostaje teorijska utemeljenost, da nisu dovoljno zahtjevni, logični, sustavni i(li) sveobuhvatni, da nisu isprobani na većemu broju korisnika, da nisu utemeljeni na korpusnim istraživanjima, da su repetitivni, da nisu jednako primjenjivi za sve korisnike i sve oblike poučavanja, da su nedovoljno precizni, da su ponekad neprimjereni, da su suhoparni i da su zastarjeli. Najčešće se ističe nedovoljan broj primjera u vježbama te nesustavnost u tumačenjima. Ispitanici navode da se njihovi materijali od udžbenika i vježbe-

nica razlikuju po tome što sadrže više zadataka i više vrsta zadataka, po tome što su sustavniji, što su primjereniji određenoj skupini, po tome što su precizniji, po tome što su tematski i komunikacijski primjereniji, po sažetosti, po tome što su kreativniji, po većoj raznolikosti obrađenih glagola, po tome što su izazovniji (ne nude se odgovori), po tome što su dorađeniji, po tome što su prilagođeni nastavi s manjim brojem sati i po tome što su usmjereni kontrastivno. Među prednostima vlastitih nastavnih materijala najviše ističu broj zadataka, komunikacijsku primjernost i sustavnost.

U konačnici su ispitanici zamoljeni da ukratko opišu kako bi trebao izgledati idealan model poučavanja glagolske prefiksacije. U najvećemu broju ispitanici ističu da bi takav model poučavanja trebao biti kombinacija implicitnoga poučavanja i postojećih dvaju modela poučavanja. U Tablici 3 navode se još neki od odgovora (u ponešto skraćenom obliku) koji mogu biti poticajni za daljnja razmišljanja.

Poučavanje bi se trebalo temeljiti na velikome broju ponavljanja prefigiranih glagola u kontekstu. Trebalo bi prije toga izraditi bazu najučestalijih prefigiranih glagola (rječničku i kolokacijsku bazu) na temelju koje će se poučavati glagolska prefiksacija. Prije poučavanja treba provjeriti jesu li polaznici usvojili (znaju li) prijedložna značenja (i u kojoj mjeri).
Najučestalije prefiksalne glagole stavljati u kontekste – jednostavno ih usvojiti kroz njihovu pojavnost u tekstovima itd.
Nema idealnoga poučavanja, samo se možemo truditi pojednostaviti i približiti značenje prefikasa, ali i navikavati one koje poučavamo na činjenicu da jedan prefiks ima više značenja.
Prije svega trebalo bi im posvetiti više vremena, kombinirati obje predložene metode poučavanja s naglaskom na kontekstualnoj upotrebi, inzistirati na vezi između svršenih i nesvršenih glagola.
Nema idealnoga, ali je uvijek dobro kombinirati različite načine poučavanja umjesto forsirati jedan.
Bogat iskustvom, temeljen na znanstvenim istraživanjima i prototipnim primjerima, sustavan te sa što više poticanja istraživačkoga pristupa učenika toj problematici.
Nisam još pronašla idealan način i mislim da ga je teško pronaći.
Ne postoji idealan način poučavanja ičega, pa tako ni glagolske prefiksacije. Ideal je stalno nadopunjavanje i usavršavanje.
Najviše frustracija proizlazi iz činjenice da je prefikasa mnogo i da u kombinaciji s raznim glagolima vode do raznih značenja, ali ako se studente upozori na to da postoji sustav i da nešto slično postoji u njihovome materinskome jeziku, vjerojatno će stupanj frustracije biti manji. Mislim da je u oba modela nužno uvesti značenje neizvedenoga glagola jer različite značenjske grupe glagola imaju sličnu logiku (uza značenje, naravno, trebalo bi voditi računa i o leksičkome aspektu neizvedenih glagola).
Ne znam, nedovoljno je istraženo i trebalo bi ispitati kakav i koji način daje bolje rezultate.
Baš idealan, teško je reći. Ovisi o materinskome jeziku studenata.

Tablica 3. Mišljenja ispitanika o obilježjima idealnoga modela poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HJJ-a.

4. Rasprava

Istraživanje stavova poučavatelja HIJ-a o poučavanju glagolske prefiksacije prvo je sustavno provedeno istraživanje o poučavanju jednoga od segmenata ustroja hrvatskoga jezika u nastavi HIJ-a, a provedeno je kako bi se prikupili podaci o nedostatcima postojećih modela poučavanja glagolske prefiksacije te podaci o tome što bi se moglo i(li) trebalo ugraditi u budući model poučavanja da bi on bio uspješniji i poučavateljima i poučavanima te prihvatljiviji od postojećih modela. Upitnik koji su ispitanici ispunili bio je opsežan i sadržavao je, među ostalim, i pitanja koja su bila postavljena na više različitih načina kako bi se dobili što iskreniji, vjerodostojniji i temeljitiji odgovori.⁷

Već na samome početku istraživanja pokazalo se da je istraživati proces poučavanja glagolske prefiksacije u HIJ-u opravdano jer se čak 80 % ispitanika složilo s tvrdnjom da je glagolska prefiksacija jedan od najsloženijih izazova s kojima se susreću u poučavanju HIJ-a. Time se potvrdila jedna od polazišnih pretpostavki istraživanja, a to je da je proučavanje procesa poučavanja glagolske prefiksacije nezaobilazno kada je riječ o zadacima kroatističke glotodidaktike, bilo one usmjerene teorijski ili one usmjerene primijenjenolingvistički.

Rezultati istraživanja jasno upućuju na preferencije, stavove, poteškoće i potrebe poučavatelja u procesu poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a. U odgovorima ispitanika na pitanje kakvim vide, odnosno kakvim ne vide poučavanje glagolske prefiksacije mogle su se iščitati najistaknutije odrednice toga procesa – to su prije svega složenost, zahtjevnost i nesustavnost. Te se odrednice jasno iščitavaju iz stavova poučavatelja kako prema vlastitoj ulozi u procesu poučavanja tako i prema nastavnim materijalima kojima se koriste i koje izrađuju, ali i iz stavova koje pripisuju onima koje poučavaju. Nit koja se provlači kroz prikupljene odgovore jest stav da je poučavati glagolsku prefiksaciju nužno, ali i da je to zahtjevan zadatak kako zbog lingvističke neistraženosti i neopisanosti toga procesa u hrvatskome jeziku, tako i zbog nesustavnosti postojećih metodičkih modela. U rezultatima istraživanja, međutim, iznenađuje što, premda čak 90 % ispitanika smatra da je glagolska prefiksacija jedan od najkompleksnijih izazova s kojima se susreću osobe koje uče HIJ, samo 50 % njih smatra da glagolsku prefiksaciju treba poučavati eksplicitno, dakle kao zaseb-

⁷ Kad se promatraju rezultati istraživanja, općenito gledano, na nekoliko mjesta može se uočiti nesuglasje između sadržaja odgovora na pitanja zatvorenoga tipa i sadržaja odgovora na pitanja otvorenoga tipa. Odgovori na pitanja zatvorenoga tipa pružaju uvid o smjeru u kojem se kreću stavovi ispitanika, no odgovori na pitanja otvorenoga tipa omogućili su jasniju interpretaciju toga smjera te dublji uvid u individualna promišljanja ispitanika o problematici glagolske prefiksacije. Odgovori na pitanja otvorenoga tipa upozorili su i na neke ideje, stavove i poteškoće koji u analizi ne bi bili uočljivi da je upitnik bio utemeljen isključivo na kvantitativnoj analizi odgovora na pitanja zatvorenoga tipa jer su sav sadržaj zadataka zatvorenoga tipa osmislili istraživači na temelju svojih pretpostavaka i time su ograničili okvir unutar kojega se odgovori mogu kretati. U odgovorima na zadatke otvorenoga tipa pokazali su se oni stavovi i mišljenja koje istraživači nisu prethodno predvidjeli.

nu nastavnu jedinicu. Dakle čak 50 % ispitanih poučavatelja izjavljuje da smatra da glagolsku prefiksaciju treba prepustiti nesustavnomu kontekstualnomu i leksičkomu poučavanju. Takav stav upućuje na mogućnost da ispitanici ipak nemaju veliko povjerenje u postojeće pristupe eksplicitnomu poučavanju glagolske prefiksacije, ne smatraju ih učinkovitima te drže da bi ih bilo moguće zaobići i preskočiti u poučavanju HIJ-a te iste rezultate postići implicitnim poučavanjem. Kad bi postojeći pristupi eksplicitnomu poučavanju glagolske prefiksacije bili potpuno uspješni, ne bi bilo prijetnja o tome treba li prefiksaciju poučavati eksplicitno ili ne treba. Međutim, iako se čak 50 % ispitanika izjasnilo protiv eksplicitna poučavanja glagolske prefiksacije, rezultati istraživanja ipak pokazuju da ga velika većina ispitanika, ukupno njih 86,7 %, provodi i smatra da ga korisnici dobro prihvaćaju. Može se dakle iščitati da polovica ispitanika radije ne bi eksplicitno poučavala glagolsku prefiksaciju, ali kad je već poučava jer je uvrštena u silab ili u udžbenike i vježbenice, smatra da to čini dobro.

Ispitanici dakle imaju pozitivno mišljenje o prihvaćenosti i uspješnosti vlastita poučavanja glagolske prefiksacije te ga smatraju učinkovitim, a osobe koje uče HIJ uglavnom motiviranim za učenje tih nastavnih sadržaja. Ta visoka razina zadovoljstva vlastitim poučavanjem glagolske prefiksacije zanimljiva je jer je u suprotnosti s odgovorima u kojima ispitanici izravno ili neizravno kritiziraju postojeće modele poučavanja te udžbenike i vježbenice (s tim da izjavljuju da se u poučavanju najviše oslanjaju upravo na udžbenike i vježbenice koje kritiziraju!). Može se ipak zaključiti da su poučavatelji svjesni problema u poučavanju glagolske prefiksacije, no da istodobno nisu spremni prihvatiti da se ti problemi više ili manje ocrtavaju i u njihovoj vlastitoj nastavi.

Iako lingvistička složenost procesa glagolske prefiksacije (možebitno i nedovoljno poznavanje toga procesa zbog problematičnosti koje su uočene u opisima u gramatičkim priručnicima) te metodička nesustavnost poučavateljskih modela vjerojatno demoraliziraju poučavatelje, i to toliko da čak 50 % njih smatra da se ne treba ni upuštati u eksplicitno poučavanje prefiksacije, s takvim se stajalištem ipak nije opravdano složiti jer sustavan eksplicitan pristup glagolskoj prefiksaciji može i treba osobe koje uče HIJ osposobiti za prepoznavanje značenja i onih prefigiranih glagola s kojima se nisu prethodno susreli. Iz toga je razloga potrebno prefiksaciju poučavati kao sustav. Nije moguće pretpostaviti da se svi prefigirani glagoli mogu postupno usvojiti isključivo na temelju pojavljivanja u didaktičkim tekstovima jer takav pristup ne nudi nikakav sustav. Zbog toga je eksplicitno poučavanje glagolske prefiksacije – bilo modelom GuK, PpP ili nekim novim – nužno! Ako postojeći modeli nisu dovoljno sustavni i uspješni, to ne znači da treba odustati od eksplicitnoga poučavanja, nego, baš naprotiv, da treba osmisliti sustavniji i učinkovitiji model (usp. Matovac i Udier 2016) ili pak postojeće modele dalje razvijati. Kada je riječ o postojećim dvama modelima poučavanja glagolske prefiksacije, svi sudionici u ovome istraživanju, bez iznimke, radije se služe modelom GuK nego modelom PpP (koji načelno smatraju primjerenim samo za poučavanje naprednih razina poznavanja jezika), što je vrlo jasan stav o potrebi za bitnom doradom modela PpP (i to ne začuđuje jer je temeljen

na opisima prisutnima u postojećim gramatičkim priručnicima te posljedično ima iste nedostatke kao i oni), no ističu i da odabir modela poučavanja u konkretnoj nastavnoj situaciji ovisi najviše o razini na kojoj poučavaju, a zatim o obilježjima onih koje poučavaju te o konkretnim nastavnim ciljevima. Modelom GuK ni jedan ispitanik nije nezadovoljan, dok je modelom PpP nezadovoljno 20 % ispitanika. Budući da većina njih koji su sudjelovali u ovome istraživanju ima iskustvo poučavanja na različitim razinama, ali ipak najčešće poučava niže razine jezične kompetencije te je B1 razina s kojom ima najviše iskustva, pokazalo se kako njihove preferencije idu u smjeru modela poučavanja glagolske prefiksacije koji se pojavljuje u udžbenicima kojima se koriste u poučavanju tih razina, a to je pristup GuK. Ono što se iz toga može iščitati i problematizirati jest pitanje koliko su stavovi poučavatelja, kao i njihove preferencije, uvjetovani udžbenicima i vježbenicama kojima se koriste (bilo vlastitim izborom, bilo u sklopu programa po kojemu rade). Važno je naglasiti i da znatan dio ispitanih poučavatelja radi sa skromnom satnicom, a koristi se udžbenicima i vježbenicama koji su namijenjeni za znatno veću satnicu. Može se pretpostaviti da njihovo nezadovoljstvo tim udžbenicima i vježbenicama dijelom proizlazi i iz činjenice što oni nisu prikladni za rad s manjom satnicom. Vidljivo je stoga da je prije potrebno osmisliti materijale za poučavanje glagolske prefiksacije koji bi maksimalizirali učinke poučavanja u kratkome vremenu predviđenome za poučavanje te koji bi omogućili što brže usvajanje glagolske prefiksacije kao produktivnoga procesa.

Poučavanje prefiksacije razlikuje se i po tome je li skupina koju se poučava jezično homogena ili heterogena. Dok je za jezično heterogene skupine potrebno stvoriti univerzalan pristup koji je primjenjiv u radu s govornicima različitih jezika, poučavatelji ističu da je rad s jezično homogenim skupinama potrebno temeljiti, sasvim ili dijelom, na kontrastivnome načelu te da često takav pristup i primjenjuju u vlastitome eksplicitnom poučavanju glagolske prefiksacije. Taj zaključak, iako je logičan, donekle je i iznenađujući jer ispitivani poučavatelji, među ostalim, u svojim odgovorima izjavljuju i kako se u nastavi i pripremi nastavnih materijala lingvističkom literaturom služe u manjem obimu. Budući da je za kvalitetan kontrastivan pristup nužno poznavanje lingvističke literature (a ne postoje sustavno napisani kontrastivni gramatički priručnici hrvatskoga jezika), može se zaključiti da poučavatelji svoje kontrastivno utemeljeno poučavanje glagolske prefiksacije temelje prije svega na vlastitome poznavanju prvoga jezika osoba koje poučavaju. Takvo pak poučavanje, opravdano se može pretpostaviti, vjerojatno nije sustavno, a upravo je nesustavnost ono što poučavatelji u najvećoj mjeri zamjeraju postojećim modelima poučavanja, kao i postojećim udžbenicima i vježbenicama. Iz svega toga jasno proizlazi potreba za izradom i objavom kontrastivno usmjerenih opisa glagolske prefiksacije u HIJ-u te za primjerenim ugrađivanjem tih opisa u nastavne materijale, ponajviše u obliku brojnijih i raznolikijih zadataka u vježbenicama. Također, potrebno je istaknuti da, iako se ispitani poučavatelji u manjoj mjeri koriste korpusima za izradu nastavnih materijala, jasno ističu da nastavni materijali moraju biti temeljeni na stvarnome jeziku, a ne na konstruiranim primjerima upotrebe pojedinih jezičnih jedinica.

Zanimljivo je da su ispitanici, unatoč kritikama koje upućuju postojećim modelima poučavanja glagolske prefiksacije te udžbenicima i vježbenicama, načelno vrlo zadovoljni svojim vlastitim eksplicitnim poučavanjem glagolske prefiksacije, a koje, kao što sami kažu, većinom temelje upravo na tim udžbenicima i vježbenicama. Svoje poučavanje glagolske prefiksacije smatraju primjerenim i kvalitetnim te izjavljuju da glagolskoj prefiksaciji posvećuju dovoljno vremena. Međutim ni jedan ispitanik s tom tvrdnjom ne slaže se u potpunosti. Da ispitanici ipak smatraju da glagolskoj prefiksaciji treba posvećivati više pozornosti i vremena, čak i oni koji imaju skromnu satnicu, vidi se i iz toga što velika većina njih navodi da su materijali koje izrađuju obimniji od udžbenika i vježbenica, tj. zahtijevaju više vremena za provedbu. Sve to nedvosmisleno upućuje na stav poučavatelja da je poučavanje glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a podzastupljeno. Svi ispitanici koji glagolsku prefiksaciju poučavaju eksplicitno načelno su zadovoljni rezultatima koje u tome postižu, no svi su i svjesni da ima mjesta za poboljšanja jer ni jedan ispitanik ne tvrdi da je potpuno zadovoljan rezultatima koje postiže, a problematičnim se uvijek smatra sustavnost jezičnoga opisa i metodološka razrađenost poučavanja.

Stavovi ispitanika, kao što je već rečeno, manje su afirmativni kad je riječ o udžbenicima i vježbenicama HIJ-a nego kad je riječ o stavovima prema vlastitoj nastavi i vlastitim nastavnim materijalima. Iako 66,7 % ispitanika smatra da udžbenici i vježbenice omogućavaju detaljno poučavanje glagolske prefiksacije te iako se 76,7 % ispitanika slaže s tvrdnjom da udžbenici i vježbenice omogućavaju uspješno poučavanje glagolske prefiksacije, 96,7 % njih izrađuje vlastite materijale, a kao prednost tih materijala ispitanici ističu prije svega količinu zadataka te sustavnost. Načelno pozitivni stavovi prema udžbenicima i vježbenicama pokazuju da ih poučavatelji prihvaćaju, ali smatraju da ne odgovaraju sasvim njihovim potrebama. Činjenica kako puno poučavatelja temelji svoju nastavu na postojećim udžbenicima i vježbenicama upućuje na važnost objavljenih udžbenika i vježbenica za oblikovanje poučavanja HIJ-a općenito. Zbog utjecaja na ukupno poučavanje HIJ-a na autorima udžbenika i vježbenica velika je odgovornost te zahtjev da udžbenici i vježbenice budu napravljeni na što višoj stručnoj razini te da budu znanstveno utemeljeni te izrađeni u skladu sa suvremenim glotodidaktičkim standardima.

Također, radi prevladavanja nedostataka postojećih modela poučavanja glagolske prefiksacije vrijedne su i smjernice koje su ispitanici dali obrazlažući po čemu su njihovi vlastiti neobjavljeni nastavni materijali bolji od postojećih, objavljenih. Iz tih se smjernica zaključuje kako učinkovitiji model za poučavanje glagolske prefiksacije treba sadržavati više različitih vrsta zadataka za vježbu, biti sustavniji, sadržavati preciznija tumačenja, biti tematski i komunikacijski primjereniji, sažetiji, kreativniji, sadržavati veću raznolikost glagola, dorađeniji i prilagođeniji nastavi s manjim brojem sati.

U konačnici su ispitanici zamoljeni da ukratko opišu kako bi trebao izgledati idealan model poučavanja glagolske prefiksacije. U najvećemu broju ispitanici ističu da bi takav model poučavanja trebao biti kombinacija implicitnoga poučavanja i posto-

ječih dvaju modela poučavanja, s tim da modelu GuK treba davati prednost, a model PpP treba uvoditi postupno i tek na višim razinama jezične kompetencije. S obzirom na činjenicu da je upravo takva progresija poučavanja upotrijebljena u udžbenicima i vježbenicima *Razgovarajte s nama!*, na kojima većina ispitanika temelji svoju nastavu, potrebno je istaknuti da je upitno koliko su odgovori koje su pružili ispitanici rezultat njihova samostalnoga promišljanja o problematici poučavanja glagolske prefiksacije, a koliko su uvjetovani time što se u nastavi većinom koriste upravo tim udžbenicima i vježbenicima. U svakome slučaju utjecaj postojećih udžbenika i postojećih modela jasno je vidljiv u stavovima ispitanika.

Iz svega navedenoga jasno se iščitava da je osmišljavanje novoga modela poučavanja glagolske prefiksacije ili pak daljnji razvoj postojećih modela nužan i opravdan, no i da je riječ o vrlo izazovnome zadatku koji treba zadovoljiti brojne potrebe na način da to ne bude nauštrb poučavanja ostalih segmenata HIJ-a. Temeljni problemi koji se ističu u postojećim modelima nedostatak jesu sustavnosti i nedovoljna razrađenost nastavnih materijala, pa tome treba posvetiti posebnu pozornost.

5. Zaključci

Na glavno istraživačko pitanje postavljeno u ovome istraživanju, a to je zadovoljavaju li postojeći modeli poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a potrebe i očekivanja poučavatelja, odgovor je načelno pozitivan, no s mnogim dodatnim napomenama i komentarima koji nedvojbeno pokazuju da postoji velik prostor za poboljšanja. Nedostatci dvaju postojećih modela, GuK-a i PpP-a, koje su poučavatelji u ovome istraživanju istaknuli, pokazuju da postoji potreba za daljnjim istraživanjem te da je nužno ili unaprijediti ta dva modela ili pak razviti novi model poučavanja glagolske prefiksacije.

Prvi od istraživačkih ciljeva bio je saznati s kakvim se poteškoćama susreću poučavatelji prilikom poučavanja glagolske prefiksacije u nastavi HIJ-a. Odgovor na to pitanje zasniva se na teorijskoj složenosti te problematike, njezinoj neadekvatnoj opisanosti u hrvatskim jezikoslovnim priručnicima općega tipa iz koje proizlazi nedostatna razrađenost njezina poučavanja. U praksi poučavatelje muči nesustavnost poučavanja glagolske prefiksacije, a onda i poteškoće s uklapanjem takva poučavanja u ostale glotodidaktičke zahtjeve (komunikacijski primjereno i kontekstualno uklopljeno poučavanje jezičnih jedinica koje se razvija od jednostavnijega prema složenijem).

Istraživački cilj bio je i saznati što poučavatelji misle o postojećim objavljenim nastavnim materijalima za poučavanje glagolske prefiksacije. Ispitanici su načelno zadovoljni tim materijalima, ali su istodobno predložili i znatan broj sugestija kako bi se postojeći resursi mogli upotpuniti i poboljšati. Ponajviše je potrebno poraditi na sustavnosti materijala. Isto vrijedi i za postojeće i dosad operacionalizirane modele poučavanja glagolske prefiksacije, GuK i PpP. Na temelju rezultata istraživanja zaključuje se da su poučavatelji načelno skloniji poučavanju modelom GuK nego mo-

delom PpP, a što se može povezati s činjenicom da je model PpP temeljen većinom na opisima glagolske prefiksacije prisutnima u gramatičkim priručnicima te preuzima od njih mnoge nedostatke. Model GuK poučavatelji smatraju primjerenim za srednje razine jezične kompetencije, a PpP za više razine, dok na početnim razinama sustavno poučavanje glagolske prefiksacije nije provedivo. Stavovi ispitanika o željenoj progresiji poučavanja u skladu su s progresijom provedenom u udžbenicima i vježbenicima kojima se već koriste te su vjerojatno uvjetovani njima.

Cilj je bio i saznati imaju li poučavatelji potrebu za novim modelom i novim nastavnim materijalima za poučavanje glagolske prefiksacije. Rezultati su pokazali razmišljanja poučavatelja, njihove stavove i potrebe, njihove poučavateljske preferencije i prakse te su upozorili na to kako postoji potreba za osmišljavanjem novoga načina poučavanja koji, međutim, ne bi predstavljao negaciju postojećih modela, već bi se temeljio na njihovoj preradbi i poboljšavanju te koji bi predstavljao iskorak u vidu veće utemeljenosti u suvremenim lingvističkim teorijskim modelima i jezičnim opisima koji proizlaze iz njih, veće sustavnosti, veće primjenjivosti i veće uklopljenosti u suvremene glotodidaktičke standarde.

Literatura

- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*. 3. izdanje. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus.
- Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Zečević Vesna i Marija Znika. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Belaj, Branimir. 2008. *Jezik, prostor i konceptualizacija: shematična značenja hrvatskih glagolski prefiksa*. Osijek: Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Čilaš Mikulić, Marica. 2014. „Zašto u IHJ-u eksplicitno poučavati glagole u kontekstu.“ Izlaganje na V. HIDIS-u. Zagreb, 18. – 20. prosinca 2014.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2014. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj*. 2. izdanje. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2016. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike*. 3. izdanje. Zagreb: FF press.
- Čilaš Mikulić, Marica, Milvia Gulešić Machata i Sanda Lucija Udier. 2015. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika za stupanj B2*. Zagreb: FF press.
- Hawkesworth, Celia. 2006. *Colloquial Croatian: The Complete Course for Beginners*. New York: Routledge.
- Korom, Marija. 2005. *Kroatisch für die Mittelstufe: Lese- und Übungstexte*. München: O. Sagner.
- Matovac, Darko i Sanda Lucija Udier. 2016. „Modeli poučavanja značenja glagolskih prefikasa i prefigiranih glagola u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika.“ *Jezikoslovlje* 17(3): 495–518.

- Matovac, Darko i Sanda Lucija Udier. 2017. „Prototipnost i čestotnost u poučavanju glagolske prefiksacije.“ Izlaganje na XXXI. međunarodnoj konferenciji Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku „Jezik i njegovi učinci“. Rijeka, 4. – 6. svibnja 2017.
- Matovac, Darko i Sanda Lucija Udier. 2018. „Efficiency of Teaching Verbal Prefixation in Croatian as L2 by Means of Cognitive Linguistic Approach.“ U *Language in Research and Teaching: Proceedings from the 2016 CALS Conference*, uredile Marija M. Brala-Vukanović i Anita Memišević, prihvaćeno za tisak. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Matovac, Darko. 2015. „Kognitivnolingvistički pristup poučavanju glagolskih prefiksa u hrvatskom kao inom jeziku.“ Izlaganje na XXIX. međunarodnoj konferenciji Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku „Metodologija i primjena lingvističkih istraživanja“. Zadar, 24. – 26. travnja 2015.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Silić, Josip i Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- Skrapić-Garger, Judita. 1999. *Horvát nyelv középfokon I.* Budimpešta: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Šarić, Ljiljana. 2014. *Prostor u jeziku i metafora: Kongnitivnolingvističke studije o prefiksima i prijedlozima*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Udier, Sanda Lucije i Milvia Gulešić Machata. 2014. *Razgovarajte s nama! Gramatika i pravopis hrvatskoga jezika s vježbama za razine B2-C1*. Zagreb: FF press.
- Udier, Sanda Lucije i Darko Matovac. 2017a. „In which order should verbal prefixation in Croatian as L2 be taught?“ *Vestnik za tuje jezike / Journal for Foreign Languages* 9 (1): 173–189.
- Udier, Sanda Lucija i Darko Matovac. 2017b. „Ovladavanje glagolskom prefiksacijom slavenskih i neslavenskih učenika HIJ-a.“ Izlaganje na konferenciji Humanistyka w przyrodzie – przyroda w humanistyce, Słowiańszczyzna z ptasiej perspektywy. Poznań, 23. – 24. studenoga 2017.
- Udier, Sanda Lucija, Nives Mikelić Preradović i Damir Boras. 2017. „Verbal prefixes in teaching Croatian as a second language.“ U *Applied Linguistics Research and Methodology. Proceedings from the 2015 CALS Conference*, uredile Kristina Cergol Kovačević i Sanda Lucije Udier, 153–170. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.

In search of a more efficient model of teaching verbal prefixation

This paper presents research aimed to analyse the experiences, needs and attitudes of the teachers in the process of teaching verbal prefixation in Croatian as a L2. Teaching verbal prefixation is a demanding segment of Croatian as L2 teaching. The two existing teaching models – verbs in context and prefix by prefix – are not entirely satisfactory and require improvement or the development of a new teaching model. The research was conducted by a combination of qualitative and quantitative methods using an online questionnaire which was filled out by 30 Croatian as L2 teachers. Although the teachers are generally satisfied with the two existing teaching models and have expressed an affirmative attitude towards the results they achieve by employing them, the analysis of their answers confirmed the shortcomings of the existing models, particularly of the prefix by prefix model, as well as the need to overcome these shortcomings. Expressed criticism mostly relates to insufficient systematicity and insufficient methodological elaboration of the existing models, but the criticism of teaching materials is present as well. The results of the research clearly show that there is a need for further study and development of the teaching of verbal prefixation in Croatian as L2.

Keywords: *verbal prefixation, prefixed verbs, Croatian as L2, teaching*